

njih i ne bi virio kojekakav interes, nespojiv s Marxovim htijenjem¹⁵.

Umjesto toga, a u cilju izradbe gore izloženog pitanja, ograničujemo se na jedno mjesto koje nam se čini *primjereno stvari do koje nam je stalo i, ujedno, tako središnje* da sva odgovarajuća mjesta u opusu, kad je riječ o interpretaciji, upućuju na njega. To mjesto glasi u prijevodu, koji bi htio da istakne misao više nego da bude stilski dobar, gladak:

Neko biće [ili: bit: Wesen, V. S.] važi sebi kao samostalno tek nakon što stoji na vlastitim nogama, i stoji na vlastitim nogama tek nakon što svoj tubitak (Dasein) sebi samom zahvaljuje. Čovjek, koji živi od milosti drugog, smatra sebe zavisnim bićem [ili: zavisnom biti, V. S.]. Živim pak potpuno od milosti drugog ako mu ne zahvaljujem samo izdržavanje svog života nego ako je on još osim toga stvorio moj život, ako je izvor mog života, te moj život ima nužno takvu osnovu [ili: razlog: Grund, V. S.] izvan sebe ako nije moje vlastito stvorenje (Schöpfung)! Odatle je stvaranje (Schöpfung) predstava (Vorstellung) koju je vrlo teško potisnuti iz pučke svijesti (Volksbewusstsein). Njoj je nepojmljiv (unbegreiflich) bitak prirode i čovjeka uslijed samih sebe (das Durchsichselbstsein der Natur und des Menschen) jer protuslovi svim očevidnostima [ili: opipljivostima: Handgreiflichkeiten, V. S.] praktičkog života.

Stvaranje zemlje dobilo je geognozijom snažan udarac, to jest znanošću koja obrazovanje zemlje,*

¹⁵ Usporedi, na primjer izbor *K. Marx—F. Engels, Über Religion*, izd. Institut für Marxismus-Leninismus beim ZK der SED, Dietz, Berlin 1958. U njemu ne nalazimo mjesto od kojeg polazimo.

* Ovdje riječ *Bildung* prevodimo doslovno, umjesto sad uobičajenog „tvorenja“, „tvorbe“, „sastavljanja“, „pos-